

L'actual Escriptor del Mes, Pere Calders, acaba de publicar, juntament amb Tísner, els seus dibuixos de la Guerra Civil, quan era redactor de 'L'Esquella de la Torratxa', en edició de l'especialista Lluís Solà i Dachs. Publicat per La Campana, el volum és una selecció dels millors acudits dels tres anys de guerra. Totes les tendències i les ideologies són passades per les armes de l'humor i de la imaginació. Presentem un fragment del pròleg que Solà i Dachs ha fet per a aquesta edició i alguns dels dibuixos de Calders.

Tísner i Kalders, ninotaires

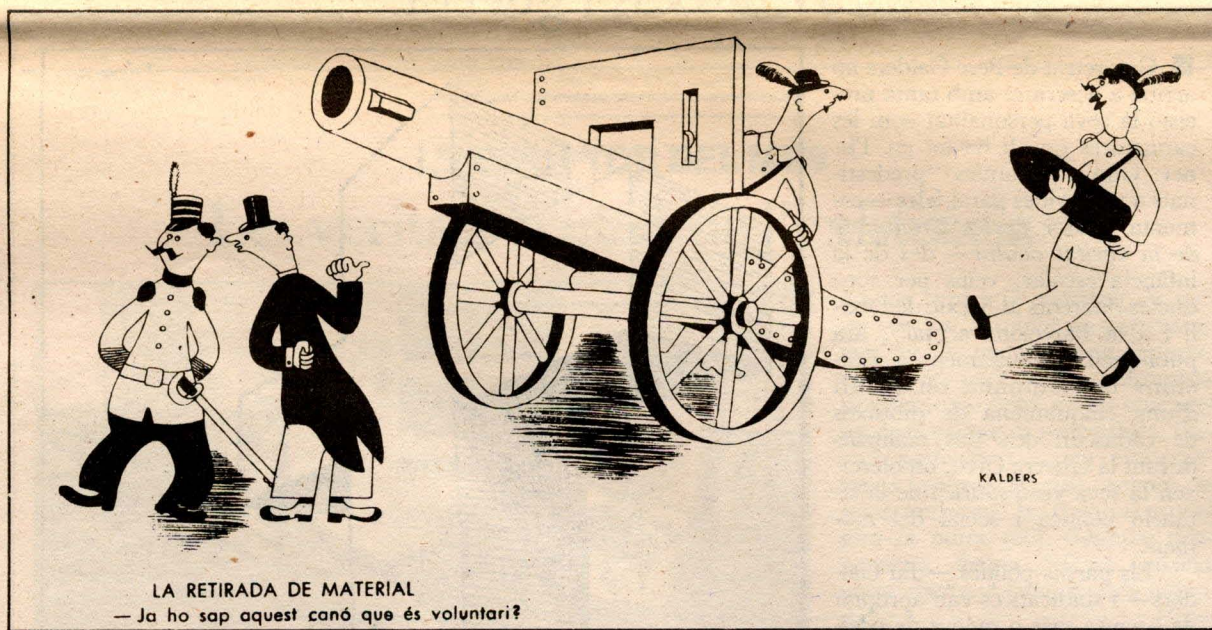
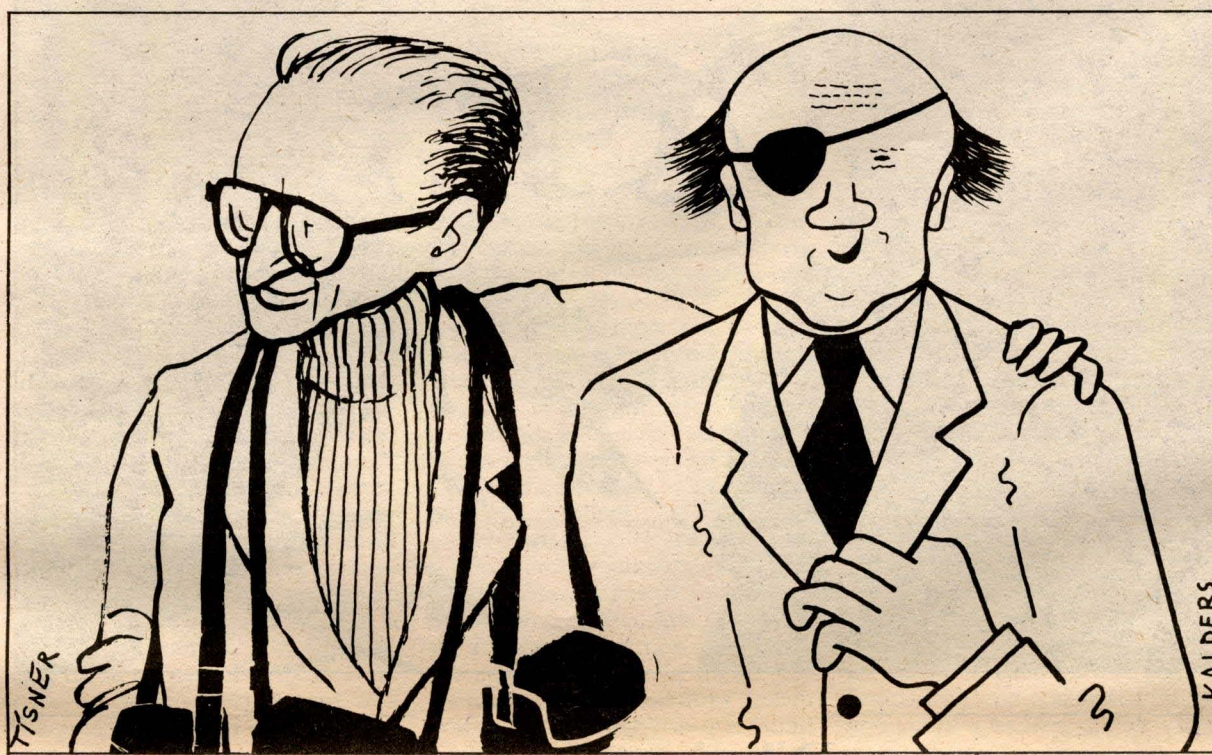
Lluís Solà i Dachs
Les vides de Tísner i de Pere Calders tenen unes coincidències i uns paral·lelismes tan evidents que es fa difícil pensar que tot això sigui fruit de la casualitat i més aviat s'arriba a la conclusió que forma part d'allò que s'anomena predestinació i que va sorgint, pas a pas, com una cosa certament inevitable.

Els seus respectius pares ja es coneixien i eren amics, ja que tots dos es dedicaven al negoci de la impremta, i també compartien les aficions literàries perquè eren autors de diverses obres de teatre. Tísner i Calders van néixer amb pocs mesos de diferència i van coincidir, de ben petits, a la secció de pàrvuls que hi havia al passeig de Sant Joan, 85, cantonada València (Tísner recorda vivament Pere Calders quan aprenia cal·ligrafia amb el sistema Montessori, resseguint les lletres una per una, com s'estilava en aquella escola) i, més tard, van passar a l'Escola Catalana Mossèn Cinto —la de les classes "grans"— al número 123 del mateix passeig, en un edifici en el qual, curiosament, va treballar Pere Calders quan va tornar de Mèxic, l'any 1963, gairebé en la mateixa habitació en la qual havia fet classe de petit.

Tísner es va decantar ben aviat pel dibuix i va debutar com a ninotaire en un setmanari de barriada, que Josep Janés i Olivé editava a Collblanc, i que portava el títol de *Bandera*. Redactaven *Bandera* en Janés (director), l'Andreu Rosselló i Pàmies —que molt més endavant dirigiria *El Correo Catalán*— i en Tísner, que també hi dibuixava. En Tísner hi va signar *Zoilo*, que era el mateix pseudònim que Janés usava en els seus escrits. Ben aviat, però, va començar a enviar dibuixos a la revista *Papitu*. Els signava amb noms com *Baliga* o *Pyur* i els enviava d'amagat. Com que li feia vergonya, els passava per sota la porta de la redacció i, quan els veia publicats, a mides cada cop més grans, se sentia la persona més feliç del món. Aviat, però, va comprendre que aquell sistema no li reportaria gaires beneficis i va decidir presentar-se a la redacció per poder cobrar-los. També va començar a col·laborar a *L'Esquella* d'abans de la guerra, on li pagaven 3 pessetes per cada original. Almenys tècnicament, perquè el propietari, senyor Antoni López, que tenia una terrible fama de gasiveria, guanyada certament a pols, ben aviat va començar a no pagar-li amb l'excusa que era molt jove i que es malgastaria els diners. Per a evitar-li aquesta esgarriosa temptació, va prometre que li aniria guardant l'import de les col·laboracions i que el donaria al seu pare. No cal dir que aquest no en va veure mai ni un cèntim.

Sense abandonar el dibuix, Tísner va emprendre ben aviat l'aventura periodística quan, el 1932, va entrar com a redactor a *Diari Mercantil*, un antic periòdic del segle passat que feia poc que s'havia catalanitzat i que va ser font, pel pintoresquisme de la seva impremta i redacció, d'una multitud d'anècdotes. Per aquesta època de la Segona República, Tísner també va col·laborar, escrivint i dibuixant abundantment en el setmanari *El be negre*, realització exemplar del periodisme satíric barceloní.

Per la seva banda, Pere Calders

Des de la tornada de l'exili, Kalders no havia tornat a dibuixar. La portada de 'Dibuixos de guerra' reuneix per primera vegada dos grans amics que mai havien fet un dibuix junts. A baix, un dibuix del 1938 satiritzant la presència dels italians que van ajudar els nacionals

dubtava entre dues vocacions ben definides, la d'escriptor i la de dibuixant, fins que, finalment, es va decidir per aquesta darrera en comprovar que, com a escriptor que no volia renunciar de cap manera al seu idioma, no s'hi podria guanyar la vida. Aleshores es va matricular a classes de dibuix tècnic i d'arts gràfiques, titulació que finalment va obtenir i que li va permetre obrir un despatx de dibuix comercial i publicitari que es deia "C.C.C." (Calders, Cots i Clusellas, aquest darrer és el dibuixant que signava *Nyerra* i que es caracteritzava pels ninots amb peus de foc).

Tísner va fer entrar el seu amic Calders a la redacció del *Diari Mercantil*, en la qual Calders va continuar quan Tísner va passar a *La Rambla*. El tancament del *Diari Mercantil* va permetre a Calders de participar, amb Josep Janés com a director, en la vida efímera del primer diari *Avui* (1933), del qual en va dibuixar la capçalera i els títols.

El 1936 va publicar el primer llibre i, l'any següent, es va reunir novament amb Tísner a *La Rambla*, que aleshores dirigia Joaquim Ventalló, i van emprendre, també junts, la direcció de *L'Esquella* abans d'anar-se'n, com a voluntaris, al front. Tísner va anar a parar a primera línia, va fer carrera com a oficial i va protagonitzar, de grat o per força, mil i una peripècies tal com ens ha explicat, tan excel·lentment, en les seves memòries. Pere Calders, en canvi, a causa de la seva professió, va anar destinat de cartògraf amb la missió d'interpretar els mapes militars, de fer-ne de nous i, moltes vegades, d'ensenyar a llegir les cotes i els accidents del terreny a oficials de rang molt superior al seu. Des del front, tant l'un com l'altre van seguir enviant col·laboracions a *L'Esquella* tot i que, per una raó molt lògica, atesa la diferent naturalesa dels seus destins respectius, un i altre ho van fer amb una assiduitat molt diferent. Quan es va acabar la guerra, tots

dos van patir els camps de concentració francesos i, després de passar per Prats de Molló i per Tolosa, van aconseguir arribar a Mèxic com a exiliats polítics. El govern de Cárdenas els va acollir i allà van esdevenir cunyats, quan Pere Calders es va casar amb la germana de Tísner. Van estar a Mèxic, en Calders i els seus, vint-i-tres anys, i vint-i-sis els Tísner. I van tornar a Catalunya amb aquests tres anys de diferència. Un cop aquí van refer la relació de sempre, fins al punt que Tísner va trobar un pis a la casa del costat on vivien els Calders. (I hi viuen des de fa vint-i-quatre anys).

Amb l'adveniment de la República, aprofitant unes disposicions que la Generalitat havia dictat en aquest sentit, tots dos van decidir oficialitzar la grafia correcta dels respectius cognoms. Tísner es va escriure Artís-Gener (en lloc de l'antic Artís i Jané) i Pere Calders i Rossinyol també va fer l'esmena dels primitius Caldés i Rusiñol.

Després de l'exili, la seva obra i la seva vida són suficientment conegudes i generalment apreciades. Tísner va continuar dibuixant i també va desenvolupar una intensa activitat com a escriptor. En canvi, Calders va abandonar totalment el dibuix, fins a l'extrem que molta gent d'ara ignora que aquest havia estat el seu primer ofici. Els que ho saben, però, no comprenen el perquè d'aquest abandonament tan absolut. El mateix Calders explica fins a quin punt va arribar a detestar el dibuix quan, durant l'exili mexicà, la seva única font d'ingressos durant una llarga temporada va ser la de fer totes les il·lustracions d'un voluminós i interminable diccionari enciclopèdic (*L'UTEHA*). Aquella contínua repetició de dibuixos minuciosos, sense el més mínim al·licient artístic o de creació, va acabar per cansar-lo tant que va prometre que, així que pogués, no tornaria a dibuixar. Per no caure en la temptació, de seguida que va aconseguir guanyar-se la vida d'una altra manera va llençar tot els estris que li recordaven aquella feina.

En *L'Esquella* de l'època de la guerra, Tísner hi va publicar cap a una seixantena de dibuixos i Pere Calders una mica més de setanta. Els de l'any 1936 pertanyen tots a Tísner. Durant el 1937, Calders, en canvi, publica majoritàriament alternant amb intervencions esporàdiques de Tísner. El 1938, però, amb tots dos al front, només hi surten dibuixos de Calders, per bé que amb una periodicitat molt espaiada.

De tot aquest material n'hem seleccionat gairebé dues terceres parts, més interessants per la qualitat artística del dibuix que no pas per la seva comicitat. Com és molt natural, atesa l'època en què van ser publicats, la majoria dels originals fan referència a temes de la guerra i a situacions i problemes que es vivien en la reraguarda, en les ciutats i en els pobles allunyats de la línia de foc. Seguint una tradició molt arrelada en la premsa satírica i humorística catalana, hi són molt abundants els jocs de paraules i cal reconèixer que alguns d'ells tenen un enginy absolutament notable i una agudesia gairebé desconcertant.

Tots recordem i admirem la qualitat del dibuix de Tísner, però la manera de fer de Kalders, que mig amaga el nom de Pere Calders, és molt possible que sorprengui els qui no l'han conegut en aquest aspecte, perquè ens trobem davant d'un ninotaire molt expert que juga magistralment amb els clars i els foscos, amb la composició dels dibuixos i amb la distribució dels personatges.

Tant Tísner com Kalders dibuixen allò que se'n diu "fàcil" i això, almenys en la meua opinió, és un dels millors elogis que es pot fer d'un ninotaire. Mentre que els personatges de Kalders són més arrodonits, els de Tísner són més lineals, tot i que aquest treballa més els detalls i Kalders els fa més esquemàtics. Tots dos, però, segueixen el sistema de dibuix de línies tancades (d'altra banda habitual en aquella època) i deixen els originals totalment acabats, destacant les ratlles fines de Tísner al costat del traç més gruixut del seu company. ■